

ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΠΕΛΛΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Πέλλα διέθετε άριστη οχύρωση (Φωτ. 1–2). Η πληροφορία αυτή διασώζεται χάρη στη μαρτυρία του Λίβιου (XLIV, 46, 4) και ταυτόχρονα επιβεβαιώνεται από τα ανασκαφικά ευρήματα. Η θέση του τείχους σε σχέση με τον κήναβο της πόλης παρουσιάζει απόκλιση. Η απόκλιση αυτή δεν εμφανίζεται μόνο ως προς τον κήναβο αλλά και ως προς τη διαμόρφωση του εδάφους, εφόσον το τείχος διασχίζει λοξά το λόφο της Ακρόπολης. Οι ανασκαφείς εικάζουν με βάση αυτό το χαρακτηριστικό ότι η ανέγερση των τειχών προηγήθηκε και ακολούθησε η χάραξη του ρυμοτομικού σχεδίου της πόλεως κατά το υποδάμειο σύστημα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών της Πέλλας ήρθαν στο φως διάσπαρτα τμήματα των οχυρώσεων της πόλης. Ενδείξεις για την οχύρωση της πόλης στο βόρειο τμήμα της υπήρχαν ήδη από το 1970, την εποχή που ανέσκαψε ο Χαράλαμπος Μακαρόνας, Έφορος Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης.

Το 1984 σε ανασκαφή, που διενεργήθηκε από την έφορο αρχαιοτήτων, Μαρία Σιγανίδου υπό την εποπτεία της Αρχαιολογικής Εταιρείας, στο πλαίσιο του προγράμματος της Βορείου Ελλάδος, εντοπίστηκε νέο τμήμα του τείχους στη δυτική κλιτύ της ακρόπολης, ενώ το 1985 στα νότια του αρχαιολογικού χώρου αποκαλύφθηκε μια πύλη.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η πρώτη φάση της οχύρωσης, που οριοθετούσε την αρχαία πόλη από τον Βορρά έχει εντοπιστεί κυρίως κάτω από την ελληνιστική φάση της πόλης. Το τείχος αυτό ήταν θεμελιωμένο επάνω στο νεκροταφείο της Εποχής του Σιδήρου. Χρονολογείται στα τέλη του 5ου – αρχές του 4ου αιώνα π.Χ. και συνδέεται με το γεγονός της μεταφοράς της μακεδονικής πρωτεύουσας. Οι κατασκευαστικές λεπτομέρειες του τείχους είναι ενδιαφέρουσες. Η βάση του τείχους έχει πλάτος 3μ. και είναι κτισμένο από λιθόπλινθους. Το εσωτερικό είναι γεμισμένο με αργούς μικρούς λίθους και χώμα. Η άνω επιφάνειά του είναι επίπεδη, προκειμένου να δεχθεί τις σειρές των ωμών πλίνθων με τις οποίες ήταν κατασκευασμένο το τείχος στο επάνω τμήμα του.

Στο τελευταίο τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. κατασκευάζεται νέα οχύρωση με κατασκευαστικά χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά της προηγούμενης φάσης. Έχουν ερευνηθεί τμήματα του βόρειου και του δυτικού σκέλους του. Η ανασκαφική έρευνα επιβεβαίωσε την ύπαρξη τείχους σε ευθεία γραμμή σε όλη την έκταση της ακρόπολης. Ωστόσο τα λείψανα του τείχους επί της ακρόπολης παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα. Το τμήμα της θεμελίωσης, που αποκαλύφθηκε στη δυτική κλιτύ είναι κατασκευασμένο από μεγάλες καλοδοιλεμένες λιθοπλίνθους και έχει πλάτος 3.25μ., ενώ δεν διαπιστώθηκαν ίχνη ωμοπλίνθων. Αντίθετα στα βόρεια, το τείχος είναι κατασκευασμένο μόνο με πλίνθους χωρίς λίθινη βάση, διαθέτει δε ορθογώνιους πύργους σε πυκνή διάταξη.

Είναι γνωστό ότι τα πλίνθινα τείχη στην αρχαιότητα ήταν πολύ διαδεδομένα, αφενός, γιατί το υλικό ήταν αρκετά οικονομικό και η κατασκευή των πλίνθων εύκολη, αφετέρου γιατί υπερείχαν στο θέμα της αντοχής. Είναι γνωστό ότι τα πλίνθινα τείχη ήταν πιο ανθεκτικά λόγω ελαστικότητας σε σχέση με τα λίθινα, τα οποία διαλύονταν πιο εύκολα, όταν δέχονταν χτυπήματα. Επιπλέον, η ντόπια

ασβεστολιθική πέτρα στην Πέλλα είναι κακής ποιότητας και εύθρυπτη και δεν προσφερόταν για κατασκευή ανθεκτικών τειχών. Έτσι η χρήση ωμοπλίνθων επιβλήθηκε εξαιτίας της έλλειψης πρόσφορης ύλης.

Παρατηρείται δε ομοιόμορφη χάραξη των βόρειων σκελών της παλαιότερης και νεότερης οχύρωσης της πόλης στοιχείο που επιρρωνύει τη σκέψη της διατήρησης στα ελληνιστικά χρόνια της βασικής πολεοδομικής χάραξης της πρώτης οικοδομικής φάσης της Πέλλας. Από το δυτικό σκέλος εντοπίστηκαν αποσπασματικά η υποθεμελίωση και τμήμα του προτειχίσματος. Η εικόνα του ανατολικού σκέλους παραμένει αδιευκρίνιστη. Η θέση του νότιου τείχους παραμένει άγνωστη, με τη νησίδα του Φάκου να αποτελεί τη μόνη βέβαιη ένδειξη, καθώς είναι γνωστό ότι ο Φάκος είχε δική του οχύρωση και επικοινωνούσε με την πόλη μέσω ξύλινης γέφυρας. Σε αυτό το νησιωτικό οχυρό βρισκόταν το θησαυροφυλάκιο των Μακεδόνων το 168 π.Χ., όταν οι Ρωμαίοι κατάκτησαν τη Μακεδονία.

ΣΥΝΟΨΗ

Η κατασκευή της πρώτης οχύρωσης της Πέλλας χρονολογείται στα τέλη του 5ου – αρχές του 4ου αιώνα π.Χ. και συνδέεται με τη μεταφορά της πρωτεύουσας από τις Αιγές. Μέχρι σήμερα έχουν εντοπιστεί τμήματα του τείχους της πόλης σε ανασκαφικές τομές κάτω από τα οδοστρώματα της φάσης ανοικοδόμησης της πόλης από τον Κάσσανδρο (316–298 π.Χ.). Τα κατασκευαστικά στοιχεία του τείχους είναι εντυπωσιακά, καθώς στη βάση του έχει πάχος 3 μέτρα, κτισμένο από γωνιασμένες πέτρες στα δύο μέτωπά του. Οι ανασκαφείς υποθέτουν ότι το ανώτερο τμήμα του ήταν κτισμένο από ωμές πλίνθους. Με την ανοικοδόμηση της Πέλλας από τον Κάσσανδρο το κλασικό τείχος καταργείται και η πόλη επεκτείνεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχαιολογική έρευνα και ιστορική τοπογραφία

- Μ. Σιγανίδου, Τα τείχη της Πέλλας, σε: *ΑΜΗΤΟΣ. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο, Β΄*, (Θεσσαλονίκη 1987), 765 – 779, Πίν. 153–158.
- Μ. Λιλιμπάκη–Ακαμάτη, Από την τοπογραφία και τα νεκροταφεία της Πέλλας, *ΑΕΜΘ* 6, 1992, 127–136.
- Μ. Σιγανίδου – Μ. Λιλιμπάκη–Ακαμάτη, *Πέλλα. Πρωτεύουσα των Μακεδόνων*, Αθήνα 1996.
- Μ. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη, Ανασκαφική έρευνα στην περιοχή του Φάκου της Πέλλας, *ΑΕΜΘ* 17, 2003, 464–483.
- Μ. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη, Ανασκαφική έρευνα στην Πέλλα το 2005, *ΑΕΜΘ* 19, 2005, 391–406.
- Μ. Ακαμάτη, Ν. Ακαμάτης, Ανιχνεύοντας την Πέλλα του 4ου αι. π.Χ., *ΑΕΜΘ* 23, 2009, 205–212.
- Μ. Λιλιμπάκη – Ακαμάτη, Η οχύρωση, σε: *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πέλλας*, Αθήνα 2011, 57.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

Έργον 1984, 38 – 39, εικ. 46.

Έργον 1985, 30 – 31, εικ. 28.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φωτ. 1: Το τείχος (*Εργον* 1984, εικ. 46).

Φωτ. 2: Νότια Πύλη. Σύνδεση του νότιου τείχους με την πύλη (*Εργον* 1985, εικ. 28).

Ευαγγελία Γεωργίου